

Simon-Wagner István

**A SZEMÉLYI ELV KOMPLEMENTARITÁSÁRÓL
A II. VATIKÁNI ZSINAT UTÁNI
EGYHÁZJOGBAN**

TÉZISFÜZET

Moderátor: Dr. Szuromi Szabolcs Anzelm DSc.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Kánonjogi Posztgraduális Intézet

Budapest
2018

A Szentírás tanúsága szerint a mi Urunk Jézus Krisztus egyetemes üdvözítő¹, aki részesítette Egyházát saját hármasküldetésében - *tria munera*²-, és elsődleges feladatként hirdeti az üdvösség jó hírét, ahogy Boldog VI. Pál pápa tanította: „Az Egyház az evangélium hirdetése végett létezik.”³

Az evangelizáció feladata arra ösztönözte az Egyházat, hogy rugalmasan szerveződjön összhangban azzal az alkotmánnyal, amit isteni alapítójától kapott, annak érdekében, hogy meg tudjon felelni minden hely és minden idő pasztorális kihívásának.

Hagyományosan területi elven történt ez a szerveződés, s ma is az Egyház hierarchikus felépítésében a területiség dominál.⁴ A II. Vatikáni Zsinat is a területiségből kiindulva definiálta a részegyház legtipikusabb fajtáját, az egyházmegyét, és „Isten népe részének” nevezte.⁵ Ugyanakkor a területiség *quasi* -ekkluzivitásával szemben, a Zsinat kilátásba helyezte a misszió hatékonyságának fokozása végett a rugalmasság érvényesülését ott, ahol a szokásos struktúrák elégtelenek arra, hogy válaszoljanak a mai kor pasztorális igényeinek.⁶

Ezért a II. Vaticanum utáni időkben a részegyházak mellett (egyházmegyék és a vele jogban ekviparált közösségek), megjelentek új köztes figurák, élükön olyan személlyel, aki püspöki karakterrel bír⁷, de akinek nem könnyű meghatározni a

---

¹ Vö. *1Tim 2,5.*; CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Decl. *Dominus Iesus*, 6 augusti 2000, in AAS 92 (2000) 742-765, különösen 755.

² Vö. *Mt 28,18-20.*

³ PAULUS PP. VI, Adhort.ap.postsyn. *Evangelií nuntiandi*, 8 decembris 1975. nr. 14, in AAS 68 (1976) 13.

⁴ Vö. CIC 372 kán. 1. §.

⁵ Vö. CD 11.

⁶ Vö. PO 10.

⁷ Sok olyan püspök van az Egyházban, aki bár valódi püspöki szolgálatot lát el, mégsem áll egy részegyház élén. Vö. DE PAOLIS, V., *Nota sul titolo di consacrazione episcopale*, in *Ius Ecclesiae* 14 (2002) 59-79.

helyét és szerepét az Egyház egészében. Ezt a nehézséget próbálták áthidalni különféle analógiák alkalmazásával; különösen a klasszikus dichotómiát (*diocesis-episcopus*) vették alapul. Tény az, hogy ezek az új figurák az Egyház hierarchikus szerkezetéhez tartoznak, és maguk is hierarchikus struktúrák. Ilyen új figura a személyi prelatúra, melyről már a II. Vatikáni Zsinat kezdett beszélni; a tábori helynökségek helyébe lépő katonai ordinariátusok; a speciális igények szülte személyi ordinariátus; a területükön kívül élő keleti katolikusok latin ordinariátusai és a szakadár közösség *plena communio*-ját facilitáló személyi apostoli adminisztrátúra. Az első kettőre utal a Hittani Kongregáció *Communione Notio* kezdetű levelének 16. pontja: „léteznek az Apostoli Szentszék által alapított közösségek és intézmények, melyek különleges lelkipásztori feladatokat látnak el.”⁸ Ezen struktúrák közös jellemzője a személyi elv szerinti körülhatárolás, amely azonban nem nélküli teljességgel a területiséget, valamint az, hogy speciális lelkipásztori igények (*ad peculiaria opera pastoralia*) kielégítése végett lettek felállítva. Tevékenységük *complementer* jellegű, egyszerre több részegyház javát szolgálják, mert azok a krisztushívők, akikre irányul, nem szűnnek meg a területi részegyházak tagjai lenni.

Az Apostoli Szentszék mai törvényhozásában és gyakorlatában a körülhatárolás - *circumscriptio* - egy általános értelemben vett jogi fogalom, mely magában foglalja a részegyházak minden típusát, akár területileg, akár személyi kritériumok alapján vannak körülhatárolva.

Területileg szerveződnek a következők: az egyházmegye, a területi prelatúra, a területi apátság, az apostoli vikariátus, az

---

⁸ Vö. CN 16: „Quo plenius eluceat hic aspectus communionis ecclesialis-unitas nempe in diversitate-, consideretur necesse est institutiones et communitates existere ab Apostolica Auctoritate constitutas ad peculiaria opera pastoralia perficienda.”

apostoli prefektúra, és a stabil módon emelt apostoli kormányzóság.

Személyi kritériumok alapján szerveződnek: a személyi prelatúra, a katonai ordinariátus, az apostoli ordinariátus vagy rituális ordinariátus, a személyi ordinariátus, és a személyi apostoli kormányzóság.

- **Célkitűzések**

Az értekezésben a következő kérdésekre keresem a választ:

1. *Hogyan fejlődött és érvényesült a történelem során a területi és személyi strukturáló elv az Egyház életében és jogrendjében?*
2. *Melyek azok a történelmi változások, amelyek katalizátorként hatottak a személyi kritérium érvényesülésére?*
3. *Milyen hatással volt a II. Vatikáni Zsinat a személyi strukturáló elvre?*
4. *Hogyan érvényesül a "personalitas" a jelenkori Egyház struktúráiban?*
5. *A személyi elv egy alternatívája vagy egy komplementuma a területi elvnek?*

Összefoglalva a kutatás eredményeit ezeket a következtetéseket és javaslatokat teszem:

1. Az Egyház a történelem folyamán területi elv szerint szervezte meg a krisztushívők lelkigondozását. Hosszú ideig ez volt a részegyház és a joghatóság körülhatárolásának egyetlen kritériuma. A IV. Lateráni Zsinat 9. konstitúciója azonban fordulatot hozott az egyházszervezésben, amennyiben kiemelte a hívők nyelvének, kultúrájának és rítusának strukturáló szerepét.

2. A strukturális fejlődésre katalizátorként hatottak a XIX-XX. századi tapasztalatok (emigráció, háborús menekültek). Az első kodifikáció, nem akart változtatni a *ius vetus*-on és mérsékelt álláspontra helyezkedett: felállította a törvény területiségének az általános véelmét eltávolodva a Suárez-i abszolút területiségtől. A részleges törvények tekintetében lehetőség nyílt a személyi elv érvényesülésének.

3. A II. Vatikáni Zsinat felismerte, hogy az Egyháznak új módon kell közelítenie missziós küldetéséhez. A kinyilatkoztatásból kiindulva, úgy szemlélte az Egyházat, mint „Isten népét”, mint a megtestesült Ige jelenlétét a történelemben. Ezzel a személyi elemre került át a hangsúly. A Zsinat viszonylagossá tette a területiség elvét, és azt mondta, hogy a terület csak egy meghatározó eleme „Isten népe részének.” Dokumentumai közül a PO10b egy új kánonjogi intézmény létrehozását helyezte kilátásba: a személyi prelatúrát.

4. Az Egyház alkotmányos rendszerében öt olyan hierarchikus struktúrát találunk, melyben a körülírás elsődleges kritériuma a *personalitas*. A személyi prelatúra egy azon kísérletek közül, amelyekkel a II. Vatikáni Zsinat próbált szembenézni a XX. században felmerülő új pasztorális problémákkal.⁹ Az első és mindeddig az egyetlen személyi prelatúra felállítását, Szent II. János Pál pápa rendelte el 1982. november 28-án. Eduardo Baura de la Peña szerint az *Opus Dei* egy „genetikus csoda” (*miracolo genetico*).¹⁰ Az OD prelatúra nem prototípusa a személyi prelatúráknak. Célja (*ratio finis*) az

---

⁹ GENTILE, C., *Le prelature personali*, Milano 2011. 8-9.

¹⁰ BAURA, E., *Le attuali riflessioni della canonistica sulle prelature personali: Suggestimenti per un approfondimento realistico*, in Aa.Vv., *Le prelature personali nella normativa e nella vita della Chiesa*, Cedam, Padova 2002. 15-53.

életszentségre való törekvés a munkán, az Istennel való találkozáson keresztül.

A korábbi tábori helynökség¹¹ helyébe lépett a Szent II. János Pál pápa által 1986. április 24-én felállított katonai ordinariátus, melynek különlegessége abban áll, hogy az evangelizálás tábori/katonai keretek között történik. Jelenleg 36 katonai ordinariátus működik a világegyházban.

A XIX-XX. századi szocio-politikai változások erős migrációs hullámokat indítottak el, ami új kihívások elé állította az Egyházat. Biztosítani kellett az *extra territorium* élő katolikus keleti krisztushívők lelkipásztori gondozását, saját rítusuk megőrzését és követését. A Szentszék a Keleti Egyházak Kongregációján keresztül, rituális ordinariátusok felállításával válaszolt erre az igényre. A rituális ordinariátus egy *sui generis* típusa a személyi ordinariátusoknak, melyet a Szentszék joggyakorlata szült. Nincs egységes keretnormája, hanem az egyes alapító dekrétumok a mérvadóak. Élükön saját ordináriusként egy latin ordinárius áll. Jelenleg kilenc országban létezik rituális ordinariátus.

Az egyházba való csoportos inkorporáció nem új jelenség. Az észak-indiai amritsari anglikán egyházmegye és az USA-beli „episzkopális” személyi plébániák jó példák erre. Ezen tapasztalatok alapján dolgozott ki a Szentszék egy egyetemes modellt, mely megfelelő jogi és strukturális kereteket biztosít az efféle igényeknek. Ez az új jogintézmény a XVI. Benedek pápa által 2009. november 4-én felállított személyi ordinariátus. Az új figura lehetővé teszi az Anglikán Közösségből származó krisztushívők mindhárom csoportjának a Római Egyház teljes közösségébe való visszatérést, és az abban való integrálódást,

---

¹¹ VARGA J., *tábori vikariátus*, in DIÓS I. (főszerk.), *Magyar Katolikus Lexikon*, XIII. Budapest 2008. 581-583.

saját örökségük megőrzése mellett. Ezek az ordinariátusok a latin rítus részei és jelenleg három van belőlük a világon: Egyesült Királyság, Ausztrália és Egyesült Államok/ Kanada.

Konkrét lelkipásztori szükséglet szülte a katolikus egyházszervezet egy másik személyi struktúráját: a személyi apostoli adminisztratúrát. Annak érdekében, hogy megkönnyítse egy szakadár csoport reintegrálását a teljes egyházi közösségbe, a Szentszék személyi kritérium alapján konfigurált egy rendszerint területi jellegű struktúrát. Különlegessége abban áll, hogy kizárólagosan a római rítus 1970 előtti formáját használja a liturgikus cselekmények során.

A törvényhozó ezeket a személyi struktúrákat a jogban az egyházmegyekkel hasonította, de ez semmiképp sem jelent azonosságot. Továbbra is, az elsődleges részegyházforma a területi elven alapuló egyházmegye, a személyi struktúrák csak az egyházmegyéhez hasonlóak és *complementer* jellegűek. Különböző szervezeti és jogi keretek között valósítják meg céljukat, saját pasztorális és adott esetben liturgikus közegben, finalitásuk azonban egyesíti őket egymással.

5. Dolgozatomban igyekeztem bemutatni a területi és a személyi elv érvényesülését és váltakozását az egyháztörténelem során, valamint a személyi jellegű struktúrák ismertetésén keresztül azt, hogy milyen nagy hangsúlyt kapott az Egyház struktúrájában a perszonális elem, a II. Vatikáni Zsinat paradigma-váltásának köszönhetően. Kiderült, hogy az ekkleziológiai valóság alapjánál a krisztológiai valóság áll, az egyháztagságot ugyanis a keresztség szentsége konstituálja. Általa az ember Krisztusba öltözik, az Ő misztikus Testének és Isten szent népének tagjává válik. Ehhez az elsődleges személyi elemhez járul hozzá a hierarchia személyi eleme, vagyis az a pásztor, akire az egyházmegyei, ill. a plébániai közösség

gondozását bízták. Nem a terület az egyházi cirkumszkripciók lényegi, konstitutív eleme, hanem a közösségi elem. A terület csak külső elve a körülírásnak, és funkcionális eleme a struktúrának.

A személyi elvet a CIC nem kivételként konfigurálta, hanem olyan formulának, amelyet akkor lehet alkalmazni, amikor *utilitas id suadeat* (részegyházak esetében), ill. *ubi vero id expedit* (plébániák vonatkozásában). A személyiség nem egy alternatívája a területiségnek, hanem egy komplementuma, egy prolongációja, mivel feltételezi a krisztushívők betagozódását a helyi közösségekbe. A komplementaritásnak pedig természetes velejárója a joghatóságok közötti koordináció.

Az is nyilvánvaló lett, hogy nem léteznek tisztán területi és tisztán személyi részegyházak; a területi struktúrák alapjánál két személyi elem áll: a közösség és a hierarchia, és a személyi struktúrák létesítése is feltételezi a területi szerveződést. A „*personalitas*” tehát egy szerveződési és pasztorális *complementum*, melyre meghatározott körülmények között a területiségnek szüksége lehet.

A személyi struktúrák vonatkozásában a következő javaslatot tettem:

- a betegek lelkipásztori gondozása szerves részét képezi az Egyház küldetésének, mert Jézus azzal a feladattal is megbízta egyházát, hogy menjen és gyógyítsa meg mindazokat, akik hisznek Benne.

- sok részegyház nélküli azonban a megfelelően képzett lelkipásztorokat és lelkipásztori munkatársakat, s így nem tudja hatékonyan megvalósítani a betegek lelkigondozását.

- a II. Vatikáni Zsinat ajánlásával összhangban egy komplementer személyi pasztorális struktúra létesítését tartom célra vezetőnek: a személyi prelatúrát. Indoklasként említettem,

hogy a Kódex lehetővé teszi ezt a struktúrát különös lelkipásztori feladatok ellátására; egy speciális területről van szó, amely különös lelkigondozást igényel; a különös lelkigondozás megköveteli a speciális képzést, speciális intézményekben – ez a lehetőség adva van a prelatúra esetében. Itt célszerű a kooperáció olyan oktatási intézményekkel, amelyek lelkigondozói képzést nyújtanak.

- a személyi struktúra egyesítené a nemzeti püspöki konferencia területén lévő összes kórházlelkészi szolgálatot és a hasonló helyi intézményeket, és azok a világi krisztushívők is csatlakozhatnak hozzá, akik részt vesznek, vagy részt szeretnének venni e szolgálatban.

- a fő profil a megfelelő képzés és lelkigondozás volna, anélkül, hogy a benne részt vevő klérus inkardinálódna a személyi struktúrába. A helyi püspökök jogai nem sérülnének, amennyiben megőrződne a klerikusok eredeti inkardinációja, a világiak eredeti tagsága, a püspökök felügyeleti joga pasztorális téren. A személyi struktúrák esetében megkívánt kooperáció pedig biztosítaná az összhangot a területi és személyi entitás pasztorális terve között.

- az egészségügyi struktúra a következő finalitással rendelkezne: a betegek teljes személyét érintő segítségnyújtás; a betegek-egészségesek közötti kapcsolatok humanizációja; képzési feladatok emberi, keresztény és szakmai szinten; egyházi szolgálat, mely a szentségkiszolgáltatás mellett, arra is törekszik, hogy:

- morálisan felemelje a beteget;
- segítse őt abban, hogy elfogadja és értékesítse a szenvedés tapasztalatát;
- kísérje őt az imádság erejével és a szentségek kegyelmével;

- segítse a családtagokat abban, hogy a hit szellemében, trauma nélkül éljék meg szeretteik betegségét.
- egy ilyen betegek és szenvedők pasztorációját célul kitűző személyi hierarchikus struktúra az egység jele és megteremtője lehetne a szenvedők társadalmában, valamint az ökumenikus kapcsolatok eszköze.

A témában megjelent publikációk

Simon-Wagner István: A személyi ordinariátus (megjelenés alatt)

Simon-Wagner István: A keleti katolikusok latin ordinariátusai (megjelenés alatt)